middelpunt van vereering. Zoo was het ook onder Israël, en zoo moet het ook onder ons zijn. Dit wordt dan ook onzerzijds allerminst geloochend.

Maar Rome wilde die *offerande* in een bepaalden vorm, zoodat deze offerande tevens verzoenend en schulddelgend zou zijn. Een offerande nu van dezen aard kon ze buiten den Christus niet vinden. Dan toch ware ze aanstonds geheel van den Christelijken bodem afgegleden. Zoo hield ze dus beide vast: eenerzijds dat alleen Christus de offerande kan zijn, en anderzijds dat toch de kerk macht moest bezitten, om steeds en gedurig met deze haar offerande voor God te verschijnen. En uit de verbinding nu van deze twee denkbeelden is, niet door opzettelijke vinding, maar ongemerkt en van lieverlee de Mis opgekomen; eene instelling, die eenerzijds niets anders wil zijn dan een voortdurende toepassing van het offer aan het kruis gebracht; en toch anderzijde de kerk in staat stelt, om telkens opnieuw met Christus als haar offerande tot God te naderen. De macht nu om dit te kunnen doen, kan ze niet anders dan in haar priesters vinden; en vandaar de Roomsche leer, dat ieder die tot priester gewijd is, in welke zonde hij ook valle of tot welke verloochening van den Christus hij ook kome, ja, al is hij geëxcomuniceerd of gedegradeerd, toch levenslang de macht behoudt, om door het uitspreken der consecratie brood en wijn in den wezenlijken Christus te veranderen; indien hij slechts den vastgestelden vorm in acht neemt, de intentie heett om de Mis te bedienen, en optreedt in kerkelijken kring.

Het aldus gebrachte offer heet de *hostie*, omdat *hostia* het Latijnsche woord voor offerande is; en deze offerande is deels Godvereerend, deels danzeggend, deels verzoenend, deels afbiddend.

Ze wordt door Rome als *Godvereerend* (latreutica) beschouwd, in zooverre ze is de aanbieding aan God van het zuiverste offer, dat ons menschelijk geslacht brengen kan. Ze heet *dankzeggend*, in zooverre in dit offer van oneindige waardij, Gode een dankoffer wordt gebracht voor zijn oneindige goedheid. Ze wordt *verzoenend* geheeten, naardien ze, op ons toepassende de vrucht van het kruis, ons de genade der bekeering, der boetvaardigheid en der vergeving van zonde verwerft. En ze wordt eindelijk *afbiddend* genoemd in zooverre elk gebed, tot God opgezonden in verband met de aanbieding van deze offerande zijns Zoons, in deze offerande zelve den grond van zijn verhooring vindt.

Waarbij ten slotte nog zij opgemerkt, dat, naar luid der Roomsche kerkleer, dit Misoffer Gode kan worden opgedragen in betrekking tot alle *levende* persoon, inzonderheid met het oog op de leden der kerk. Maar ook geldt dit offer voor de zielen der *ontslapen* gelooviger die zich in het vagevuur bevinden, en door deze offerande geholpen en ondersteund worden. En eindelijk wordt deze Misoffierande geofferd ter eere van de heiligen, niet alsof de hostie aan de heiligen geofferd werd; maar om door middel van het Misoffer hun voorbede te erlangen. Immers het Concilie van Trente sprak het uitdrukkelijk uit: „Al heeft de kerk de gewoonte om tot eer en tot nagedachtenis van de heiligen Missen te houden, zoo heeft ze toch nooit geleerd, dat deze offerande *aan* de heiligen geofferd wordt."

En hiermede is de theorie van de Mis voldoende toegelicht. We deden het geheel objectief, gelijk ze door de Roomsche kerk zelve verklaard wordt; zoodat we ook niet twijfelen, of, bijaldien een Roomsch priester dit lezen mocht, zal hij zelf ons het getuigenis moeten geven, dat we metterdaad het Misoffer hebben voorgesteld, zoo en niet anders als Romes kerk het leert.

KUYPER.

„De loffelijkheden des Heeren."

Wij zullen het niet verbergen voor hunne kinderen, voor het navolgende geslacht vertellende de loffelijkheden des Heeren, en zijne sterkheid, en zijne wonderen, die Hij gedaan heeft. Psalm 78:4.

Zoo oud Christus' kerk is, zoo lang is er voor het »doen van zijn belijdenis" *geleerd*.

En dat wel om een uiterst natuurlijke reden.

Als ge zelf bij alles bij waart geweest, en alles wat God geopenbaard heeft zelf van zijn profeten, van Christus en van zijn apostelen hadt kunnen hooren, zoudt ge niets te *leeren* hebben.

Maar dit is *niet* zoo; want Gods werk en Gods openbaring liep niet af in één menschenleven; en had niet plaats tijdens uw leven; maar veel vroeger en over een loop van eeuwen.

En daaruit nu en daaruit alleen werd de noodzakelijkheid voor u geboren, *om te leeren*.

Juist zooals het met de geschiedenis van uw eigen vaderland is. Wat heden ten dage, in uw eigen omgeving, gebeurt, dat *ziet* ge en dat *weet* ge, zonder dat iemand het u aanzegt. Maar wat in de dagen der Batavieren, van Floris V, van Prins Willem of van Napoleon gebeurd is, daar zijt ge *niet* bij geweest, en dat is daarom voor u te boek gesteld, opdat gij het zoudt *leeren*.

En evenzoo nu is het hier.

Omdat God zijn machtige wonderen in vroeger eeuwen heeft gewrocht, en zijn rijke openbaringen gegeven heeft, lang eer gij geboren waart, zoo heeft God de Heere die voor u laten *boeken*, ze in schrift voor u laten opteekenen, en zorg gedragen dat in de Heilige Schriftuur zal zijn »loffelijkheden", zooals Psalm 78 het noemt, voor u te lezen stonden.

En zoo is er dus geen keus.

Immers van tweeën één.

Of dit alles blijft u vreemd, blijft buiten u liggen, is voor u als niet geschied, en moet dus voor u een gesloten boek zijn, óf wel ge moet u de inspanning getroosten, om dat alles te leeren.

Vandaar dan ook dat God u *het geheugen* schonk. Die wondere gave, waardoor ge als mensch het vermogen hebt, om het verledene in uw geest te photographeeren; de eeuwen die achter u liggen in te prenten in uw eigen verbeelding; en zoo in te leven in wat doorleefd is door vroegere geslachten.

Niet alsof ge uw geheugen alleen ontvingt, om de »loffelijkheden des Heeren" u eigen te maken; want zeer zeker heeft uw „geheugen" zijn beteekenis ook voor het burgerlijk en algemeen menschelijk leven.

Maar toch moogt ge nooit vergeten, dat ook uw geheugen dan eerst zijn *hoogste* roeping vervult, als ge het bezigt als middel en instrument, om de daden en openbaringen Gods tot het eigendom van uw eigen bewustzijn te maken.

Ge zult den Heere uw God liefhebben ook met uw geheugen; want ge moet Hem liefhebben met *al* uw krachten; en onder die krachten van uw geest neemt ook het *geheugen* een niet geringe plaats in.

En daarom is het ongodvruchtig, als ge bij het onderwijs, zich de kracht van het geheugen op allerlei wetenschap en kennis laat richten; maar datzelfde geheugen doet niet ook, en zelfs in de eerste plaats dienst, om het opkomend geslacht te verrijken met de kennisse van Gods daden en de wetenschap van zijn heilige openbaring.

Er mag dus op het »leeren" en zelfs op het »van buiten leeren" niets worden afgedongen.

De inspanning die dit kost is ook een »zweet des aanschijns", waarin we ons brood zullen eten, en het is geen kindermin, maar wreede onbarmhartigheid met uw kroost, zoo ge uit misplaatste gevoeligheid hun in de kinderjaren die inspanning spaart.

Het geheugen is juist in de kinderjaren het sterkst. Later neemt het in vermogen om zich te verrijken, af. En daarom is het juist in die jonge jaren dat deze taak, zij het ook een vaak inspannende taak, aan het kind moet opgelegd.

Slechts zie men scherp en wel toe, dat men geheugenwerk niet aanzie voor wat het nooit zijn kan, en nooit wane, dat veel van buiten leeren gelijk staat met vroomheid, of ook maar, zonder meer, vroomheid kweeken zou.

Wie steenen saamvergadert heeft nog geen huis gebouwd, en wie tarwekorrelen saambrengt, heeft, zonder meer, nog geen brood voor zijn honger.

En zoo is het ook hier.

Want immers op zichzelf is al dit geheugenwerk nog niets dan een verzamelen van bouwstof, die niets dan ballast voor de hersenen wordt, zoo ge ze onverwerkt en ongebruikt liggen laat.

Beide zijn dus even noodzakelijk.

Ge kunt niet gaan bouwen eer de bouwstof is saamgebracht, en zoo ook is er geen religie zonder kennisse van »Gods loffelijkheden" mogelijk.

Maar ook, zoomin als uit die bouwstof, zonder meer, een huis komt, zoomin zult ge uit die kennisse van »Gods loffelijkheden", zoo uw hart er werkeloos bij blijft, ooit religie gewinnen.

Juist daarom is het dan ook zoo noodig, dat ge de kracht van uw geheugen richt, op wat als bouwstof bruikbaar is.

En dan moet afgekeurd, streng afgekeurd zelfs, dat misbruik van het geheugen, door de kinderkens af te matten met het laten leeren van dorre reeksen namen. Want of ge nu al de patriarchen voor den Zondvloed of al de koningen van Israël op uw duimpje weet op te noemen, dit leert u nog niets van de »loffelijkheden des Heeren, van zijne sterkte en van de wonderen, die Hij gedaan heeft."

En toch dáárop komt het aan.

Er is een heilig, doorloopend werk van Gods genade in de historie.

Eeuwenlang heeft het Gode behaagd op zeer wondere wijze een werk te werken, dat elken mensch, dus ook u, *persoonlijk* aangaat.

Een machtig werk, waarin Hij zijn ontfermende genade jegens den zondaar heeft betoond en betuigd, en dat eindelijk in de zending van zijn lieven Zoon tot volkomen rijke ontplooiing is gekomen.

Dat werk Gods moet ge dus kennen. Van dat werk Gods moet ge het heerlijk verloop u eigen maken. Dat saamhangende, ineengeschakelde werk Gods moet als afgeschilderd voor uw geest staan. Daarin moet ge u kunnen indenken. Daar moet ge u in weten te verplaatsen. Daar moet ge in genieten kunnen. Ja, dat moet de grond van uw vertrouwen en het steunsel uwer hope zijn.

En daarom moet gebroken met al dat onheilige in onze Zondagsscholen en Catechisatiën, dat er toe leidt, om van onze kinderen kleine geheugenmachinetjes te maken, die alles en nog wat kunnen opzeggen, en dan op de vraag: »Wat heeft God voor u gedaan, en wat heeft uw God u geopenbaard?" opeens met een mond vol tanden staan.

Een kind moet aan wat het leert wat hebben. Wat hebben voor zijn leven. Wat hebben bij de worstelingen die het straks met zijn ziel doorworstelt.

En als het dan straks optreedt in de wereld, en daar een stemme hoort opgaan, die al 's Heeren loffelijkheden bespot, ontkent en loochent, dan moet het „zaad der kerk" daartegenover staan, niet met een lijstje van zóóveel gelijkenissen en met een reeks van zóóveel patriarchen, maar dan moet het klock en krachtig daartegenovet getuigen kunnen van het machtig en heerlijk werk, door God in den loop der eeuwen gewrocht; en om daartoe de kracht te bezitten, moet het zelf aanbidding voor dat werk Gods in de ziel gekend hebben.

KUYPER.

Amsterdam, 6 Febr. 1891.

De positie van onze broeders en zusters onder het Synodaal genootschap is toch om diep medelijden mede te hebben.

We spreken nu niet van de Antinomianen onder hen, die u klaar en duidelijk betoogen, dat heel de Synodale organisatie één zonde voor God is; maar, na u dit betoogd te hebben, u zeggen, dat in dit alles een oordeel Gods over de gemeente komt; en dat zij zich wel wachten zullen een hand uit te steken, om dit oordeel Gods af te weren.

Zoo zegt de aan drank verslaafde u even waarachtig, dat zijn toestand diep zondig is, en dat zijn toenemende verslaafdheid een oordeel Gods over zijn eerste zonde is. Omdat hij zoo zondig dronk, heeft God hem gestraft, door hem een slaaf der zonde te maken. De zonde is een straf voor de zonde. Maar wat nu te zeggen van den verslaafden dronkaard, die u toevoegt: „Ik zal mij wel wachten om met die zonde te breken. Tegen Gods oordeel over mij mag ik niet ingaan."

Natuurlijk als een dronkaard zoo sprak, zou elk Synodaal met ons ijzen van zulk een hoon het heilige aangedaan. Maar zie, op de zonde der Synodale organisatie toegepast, verkoopt men nu die zelfde wartaal als hoogere wijsheid, en stalt ze in predicatiën en weekbladen uit.

Alsof het aanranden van de kroon van Christus en van zijn souvereiniteit over zijn duurgekochte kerk ook maar iets minder zonde was, dan het zich overgeven aan drank.

Maar, gelijk gezegd, van de Antinomianen zwijgen we. Wie nog altijd Gods *geopenbaarden* wil op zij schuift, om zijn zonde met het kleed van Gods *verborgen wil* te dekken, is aan zijn ziel niet te naderen.

Bij dien moeten andere dingen gebeuren, zal hij ontkomen aan den doodelijken strik.

Maar wel gaat het medelijden van ons broederhart uit naar die velen onder de Synodale organisatie, die wel iets anders willen, maar niet kunnen of niet durven.

O, Om wat liefs zouden ze ijlings weer een degelijken klocken strijd tegen de Synodale organisatie aanbinden, maar hoe zullen ze het doen?

De tirannie onder die organisatie is zoo ontzettend groot geworden.

Wie maar even kikt, wordt ingerekend.

Dat maakt dat geen enkel predikant meer den moed heeft, om voor de eere van Christus tegen den gruwel dezer organisatie op te komen.

Zoo kan men zelfs in zijn kerkeraad geen lucht aan zijn klacht geven. Want waagt een ouderling of diaken het soms nog eens, den mond ook maar even open te doen, dan wordt dominee al bang, dat er iets uit worden zal, en schorst het debat.

En wat zullen bij zulk een toestand de arme verdoolde leeken, die nog altoos onder deze hiërarchie verkeeren?

Er is niemand meer die voor hen roept.

En zelfs zijn er dorpen waar deze verdoolde broeders geen *Heraut* meer mogen lezen.

Dat toch acht meer dan één dorpspredikant thans één der schrikkelijkste zonden.

Wie een *Heraut* leest helt naar de Doleantie. Wie naar de Doleantie helt is een meineedige. En wie een meineedige wordt moet afgemaakt.

Want immers bij de belijdenis heeft elk lid een eed afgelegd; den eed dat hij zich aan de Synodale reglementen onderwierp.

En zoo er voor een goed Synodaal één eed heilig moeten zijn, dan die?

Zoo verkwijnt, zoo verstikt men in een moeras, waar nooit een frissche wind des Geestes of der vrijheid over waaien kan.

En inmiddels winnen de Modernen weer veld, en wordt de kans om meester in de Synode te worden voor de Gereformeerden, of zelfs voor de orthodoxen, dagelijks minder.

En wat nog erger is, hetgeen zich dan nog orthodoxie onder de Synodale organisatie noemt wordt van al *lichter* gehalte.

Eens was het goud.

Maar, o, hoe is het goud door den damp uit dezen moerasbodem in zijn glans verdonkerd!

Nog altoos vindt, gelukkig in zeer beperkten kring, het denkbeeld voorstanders, om het ouderlingschap als een blijvend ambt te beschouwen, zoodat men, eenmaal tot ouderling verkozen, vanzelf ouderling blijven zou, en dus ook nooit meer dan ééns als ouderling zou kunnen worden bevestigd.

De Roomsche kerk heeft dat er zoo ingebracht.

Haar hiërarchie toch streefde er naar, om de geestelijkheid zoo scherp mogelijk van de leeken te onderscheiden, en kon dit doel niet bereiken, tenzij ze de ambtsdragers door een sacramenteele wijding een dusgenaamd onuitwischbaar stempel liet indrukken, waardoor ze, hoe ook later in afval komend, toch altoos „geestelijken" blijven.

Dat zat er dan ook nog vanouds bij heel wat „dominees" in, die waanden, dat ze door hun bevestiging een soort hoogere menschen waren geworden, die zich allerlei mochten veroorloven, wat in niemand anders zou verdragen worden.

Die tweede „bevestiging', als men een andere standplaats kreeg, viel dan ook lang niet altoos in den smaak; en dat men, om het Woord of de Sacramenten te kunnen bedienen, last en order en volmacht van den kerkeraad noodig had, scheen velen belachelijk.

Zij waren „dominee", en een predikant was een soort gepatenteerd bedienaar van de genademiddelen.

Waar hij dus kwam of optrad, in een kerk, in een Evangelisatie, in een school, overal kon hij als de gepatenteerde man optreden en bracht hij datgene mee, waarvan hij in zijn persoon het monopolie had.

En dit nu wekte dan weer den naijver van de broeders ouderlingen, die zich afvroegen: Als dominee door zijn bevestiging in het ambt zulk een bijzonder persoon wordt, waarom wij dan ook niet?

Oorspronkelijk toch was het leerend en regeerend opzienersambt één.

Dien opkomenden naijver der broeders ouderlingen poogden toen de „dominees" weer te onderdrukken; en daarom mochten zij *wel*, en een ouderling *niet* met handoplegging bevestigd; en moest een ouderling op allerlei manier merken, dat hij eigenlijk niets was. Hoogstens een behulpsel.

En dat bracht er dan de ouderlingen soms weer toe, om zich schadeloos te stellen door zekeren naijver op de broeders diakenen. Die waren dan nóg minder.

En zoo trapte de één den ander en wierd het een demonische onheilige worsteling om invloed en macht.

Gelukkig zijn onze kerken dit allengs te boven gekomen, en ook na de Reformatie wierd elk verschijnsel van dien aard dat dreigde op te komen, spoedig genoeg door liefde en door gebed bezworen.

De kerken hebben nu saam een goede Kerkenordening waarnaar ze leven.

Die leefregel houdt de goede orde in stand.

En zoo treden dan nu ook de ouderlingen op hun tijd af, en worden telkens door nieuwe stipulatiën aan de kerk verbonden; juist evenzoo als ook de dienaren des Woords bij het aanvaarden van een nieuwen Dienst opnieuw bevestigd worden.

Het verschil ligt dus alleen hierin, dat 1°. een dienaar des Woords beroepen wordt voor een Dienst van onbepaalden en een ouderling voor een Dienst van bepaalden tijd; 2°. dat een dienaar des Woords zijn ambt ook buiten zijn kerk kan uitoefenen, terwijl een ouderling alleen ambtelijken Dienst in zijn eigen kerk kan verrichten; en 3°. dat de dienaar des Woords de eerste maal met handoplegging wordt bevestigd, en de ouderling niet.

Dit laatste is nu eenmaal zóó bij ons geregeld, maar kon ook anders bepaald zijn. Het is een „onverschillig" ding, gelijk onze vaderen deze „middelmatigheden" noemden. Slechts houde men zich aan den gemaakten regel, zoolang de gezamenlijke kerken niet anders besluiten.

In Zwitserland bestaat b.v. bij sommige kerken de gewoonte, dat men ook een predikant slechts voor zeker aantal jaren beroept; evenzoo doet men in enkele Amerikaansche kerken. Maar onse kerken hebben hier nooit aangewild. Ze beschouwden het als een valschen prikkel, die het *contract* voor de *liefde* in de plaats schoot.

Een critiek, waar waarheid in schuilt, ontvingen we op een vreemde advertentie, die kort geleden in de *Standaard* wierd geplaatst.

Deze critiek luidde aldus:

Geachte Redacteur!

Zou ik UEd. wel eens beleefd mogen verzoeken een plaatstje in uw veelgelezen blad?

En dan een paar vragen mogen doen, naar aanleiding eener advertentie voorkomende in de *Standaard* van Dinsdag 27 Jan. 1891 onder 't opschrift »Vacante gemeenten", waar verder volgt: »De predikant eener vrije Geref. Gemeente, wenscht *in Gods weg*, een andere standplaats, grootere gemeente. Hij is van harte de Geref. belijdenis toegedaan, franco brieven, enz."

1. Zou nu voor zulk een teedere, gewichtige zaak deze weg de geordende weg zijn?

2. Zou die voorwaarde (»in Gods weg"), in zulk een weg als hier ingeslagen wordt, ook als dekmantel kunnen gebruikt worden, om egoïstische d. i. baatzuchtige of eigen belangzoekende bedoelingen te bemantelen?

3. Zou zulk een mensch van standpunt, niet wel eens geheel vreemd kunnen zijn aan alle schuldbesef over de Godonteerende, smartelijke deformatie of kerkzonde, en mitsdien aan elk recht begrip der hedendaagsche aanvankelijke Reformatie?

4 Zou 't derhalve wel als ondienstig geacht kunnen worden, of als overdreven genoemd mogen worden; zoo de vacante kerken, in *Heraut* en *Kerkbode*, een waarschuwend woord werd toegeroepen, en de kerkeraden tot voorzichtigheid te manen?

Het spreekwoord zegt: »In troebel water, is goed vischen."

De Heere geve dat dit toch niet van toepassing zij, of worde, op onze vele vacante kerken.

U, geachte redacteur, bij voorbaat dankzeggend voor de verleende plaatsruimte, heb ik de eer te zijn

K. K.

Van deze critiek is veel aan.

Hij die hier adverteert, zegt als herder en leeraar aan een kerke Gods verbonden te zijn; en hij wil van die kerk weg, om een *grootere* kerk te erlangen.

Reeds dit toont dat de herderlijke banden, die dezen herder aan zijn kudde binden, niet zeer teeder zijn.

Nu schrijft zulk een „herder" buiten zijn kerkeraad om een advertentie, ten einde een goed heenkomen te vinden; en hij doet dit anoniem, zoodat niemand in zijn kerk er vermoeden op heeft.

Toch treedt hij Zondags op, en roept het: „Geliefde broeders en zusters!" uit; terwijl hij straks uitziet of de post hem ook een brief brengt, die maakt dat hij weg kan.

Ieder gevoelt toch, dat zulk een handelwijze het ambt schande aandoet, en dat zulk een man *de rechte broeder* niet is.

Vooral dat anonieme is stuitend.

Dat wie het doet, het dan doe met zijn naam voluit er onder.

Bovendien toont zulk een man eer het tegendeel van Gereformeerd te zijn. Althans ons Gereformeerd kerkrecht weet niets van dergelijke practijken, en veroordeelt zulk een handelwijze, buiten den kerkeraad om, in beginsel.

Zelfs onder fatsoenlijke dienstboden geldt het als regel, dat ze naar geen anderen dienst mogen uitzien, zonder haar dienst, waarin ze zijn, eerst te hebben opgezegd.

En hier handelt een leeraar achter den rug van zijn kerkeraad om.

En daar komt dan nu, gelijk onze inzender terecht opmerkt, dat stuitende *„in Gods weg"* bij.

Een vrome phrase om eigen conscientie te stillen en anderer oog te verblinden.

Neen deze adverteerder loopt *uit* Gods weg, *uit* den weg van Gods *geopenbaarden* wil, en zoekt dat goed te praten door heel mystiek in Gods *verborgen* wil weg te kruipen.

Door en door ongereformeerd.

En daarom zeggen we het met den inzender: Laat niemand in deze val loopen.

Door Dr. J. H. Gunning, predikant te Gouda, is een lezing op de pers gelegd over de *Chasidim*, een mystieke Joodsche secte door Baälsjim in de 17de eeuw gesticht en nog altoos voortkruipende.

Toch is het minder het optreden in de historie dezer Joodsche secte, waaraan deze lezing haar belangrijkheid ontleent.

Veeleer boeit deze lezing door de pittige en puntige wijze waarop Dr. Gunning geheel het verschijnsel van het Jodendom, ook in zijn tegenstelling met het Christendom, bespreekt.

Dit wordt niet gezegd om aan zijn historische studie beteekenis te betwisten. Integendeel, hij wijdde ook aan zijn historisch onderzoek kracht en tijd te over, en plaatste zelfs achter een lezing van 30 blz, een stortvloed van noten groot 50 blz., een wanverhouding, die we ons het best verklaren uit zijn zich verdiepen in de rabbinistische literatuur.

Maar toch, het oordeel dat we over het Jodendom hebben te vellen, blijft hoofdzaak.

En dan zagen we met genoegen, dat Dr. Gunning een open oog heeft voor de innerlijke onwaarachtigheid, die vooral in de Engelsche missie onder de Joden schuilt.

De Engelschen brengen geld bij hoopen saam om Joden en Roomschen en Heidenen te bekeeren, maar bij al het uitnemende dat hun Heidenmissie kenmerkt, is hun arbeid onder de Joden en Roomschen op het vaste land van Europa stellig voor twee vijfden *mere show*.

Ook deed het ons goed te zien, dat Dr. Gunning verre van blind is voor de groote gevaren, die onze Christelijke maatschappij bedreigen van den Joodschen kant, en van ganscher harte stemmen we in met zijn bede, dat het Christendom toch door *betoon van geest en kracht* zich tegen dezen verderfelijken invloed wapene.

En toch gelooven we, dat Dr. Gunning zelf nog een dwaling voedt en koestert, die hem onbekwaam maakt, om de bijl aan den wortel te leggen.

Ook Dr. Gunning toch blijft nog in zekeren zin het standpunt der Chiliasten innemen, en staat hiermeê nog altoos in beginsel tegen de belijdenis der Christelijke kerk op dit punt over, gelijk deze zich sinds de dagen van Augustinus geteekend heeft, en niet alleen door de Gereformeerde, maar evenzoo door de Lutherse, Roomsche en Griekse kerken eenstemmig en aanhoudend is beleden.

Al spoedig krijgt ook een redacteur berouw over de paardjes, die hij van stal liet loopen.

Zoo ook wij over ons kort stukje in zake het huwelijk.

Want al schreven we er bij, dat we dit punt eerst later, in de uitlegging van den Catechismus, wenschten af te handelen, onze correspondenten storen sich daar niet aan, en van alle kant zendt men ons vragen over het huwelijk in.

Nu is dit op zichzelf een gezond teeken.

Het toont, dat het huwelijk nog altoos in hooge mate de belangstelling prikkelt, en dat over het trouwen *ernstig* wordt nagedacht.

Toch *moeten* we blijven bij ons voornemen, om de bespreking van dit onderwerp tot later uit te stellen, om de eenvoudige reden, dat het alleen zoo *in samenhang* ter sprake kan komen.

Slechts vóór één vraag maken we hierop eene uitzondering, en zullen een kort woord zeggen over het huwelijk met personen van andere kerkelijke belijdenis of gemeenschap.

Een onzer correspondenten toch vroeg of een Dolcerende broeder ook niet wel een Modern meisje mocht trouwen, daar toch in de Schriften ook gesproken wordt van Christenen, die gehuwd waren met Heidensche vrouwen. Voorts werkte hij dit thema breed uit. Met een „Afgescheiden meisje" meende hij, zou het wel gaan. Maar ook over het huwelijk met een „Synodaal meisje" wenschte hij wel inlichting.

Hierop nu dit korte woord ten bescheid.

Is iemand wat hij *heet*, en staat hij als „Dolcerende" te boek, dan gaat de vreeze Gods hem bovenal, dan kent hij den Heere zijn God in al zijn wegen, en zal hij dus bovenal in zoo gewichtige, en voor heel zijn leven beslissende zaak als het huwelijk, den Heere zijn God kennen.

Hij zal dan ook het huwelijk in diep ernstigen zin opvatten als het aangaan van een gemeenschap, die leiden moet tot de innigste vereeniging van ziel en ziel.

En is dit zoo, dan is het hiermee van zelf uitgesloten, dat hij ten huwelijk iemand vragen zou, die in de diepste roerselen des harten en in den wortel der levensovertuiging van hem verschilt.

Zoo sluit dus de vreeze Gods, de persoonlijke oprechtheid en de diepere opvatting van het huwelijk, welbezien elk huwelijk uit, met iemand die in zijn belijdenis van ons verschilt.

Zoo kan dus een Gereformeerde alleen een Gereformeerd meisje huwen.

En wat de Doleantie aangaat, zoo zeggen we eveneens: *Zijt* ge Doleerede, of *heet* ge het slechts?

In het tweede geval hebt ge geen recht van spreken.

En in het eerste geval, wanneer derhalve uw medegaan met de Doleantie metterdaad steunt op de zielsovertuiging, dat wie onder de Synodale organisatie blijft, voortleeft in een toestand van zonde en de Koningskroon van Jezus hoont, hoe zoudt ge dan een huwelijk kunnen aangaan met iemand die in deze zonde staat, en er geen afstand van wil doen?

Immers het huwelijk staat niet buiten de kerk, maar is door de teederste banden in het kerkelijke leven ingevlochten.

Al spoedig zal dus dit diepgaand ver-